

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2559) มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา คือ มีสุขภาพดี สังคมดี มุ่งสร้างระบบสุขภาพพอเพียง ชีวิตมีความสุข โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคนให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งจากเดิมเคยเชื่อกันว่าความสามารถทางเชาวน์ปัญญาหรือไอคิว คือ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนประสบความสำเร็จ มีชีวิตที่ดีและมีความสุขในช่วงระยะเวลา 20 ปี ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเพียงประการเดียวที่กำหนดความสำเร็จในชีวิต หากแต่ยังมีปัจจัยประการอื่นๆ รวมอยู่ด้วย เช่น งานวิจัยแห่งมหาวิทยาลัย California at Berkeley ที่ทำการวิจัยกับนักศึกษาปริญญาเอกสาขาวิทยาศาสตร์ จำนวน 80 คน โดยวัดความฉลาดทางสติปัญญา และทำแบบทดสอบบุคลิกภาพ มีการสัมภาษณ์จากนักจิตวิทยาเพื่อประเมินความสมดุลทางอารมณ์ วุฒิภาวะ การมีบูรณาการ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จากนั้นจึงติดตามผลเมื่อเวลาผ่านไป 40 ปี พบว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญในการกำหนดความสำเร็จในวิชาชีพ ความมีชื่อเสียง และความเป็นที่ยอมรับ มากกว่าความฉลาดทางสติปัญญาถึง 4 เท่า อีกทั้ง Goleman ได้ศึกษาจากผู้นำในบริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าบุคคลใช้ความสามารถทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในหน้าที่การงานกว่าร้อยละ 67 ส่วน อีกเพียงร้อยละ 33 เป็นปัจจัยทางสติปัญญาและความรู้ความชำนาญ ในงานวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับคำกล่าวของ Gibbs (ฐานมาศ แก้วอนันต์, 2553, น.2) ที่ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่สติปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางการศึกษาเล่าเรียน หรือการทำงานเพียงแค่อ้อยละ 20 เท่านั้น อ้อยละ 80 ของความสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอื่นๆ รวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ด้วย 2 Goleman (ฐานมาศ แก้วอนันต์, 2553, น.2-3 อ้างถึงใน เทิดศักดิ์ เดชคง) กล่าวว่าทักษะของความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวผลักดันให้คนเราประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับ Mayer and Salovey ที่กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์ คือ การรู้จักอารมณ์ตนเอง ไม่เก็บกด มีทางระบายออกอย่างเหมาะสม รู้จักการรอคอย มีวินัย รู้จักควบคุมตนเอง เข้าใจผู้อื่น เห็นอกเห็นใจกัน คนเหล่านี้สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นในสังคมและอยู่ได้อย่างมีความสุข ซึ่งการมีระดับความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีได้นั้นต้องเริ่มพัฒนาและปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก โดยเริ่มจากพื้นฐานครอบครัว แต่ด้วยภาวะสังคมไทยในปัจจุบันพบว่าพ่อแม่มีเวลาสำหรับลูกน้อยลง ทำให้ความรักความอบอุ่นในครอบครัวลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กปฐมวัย คือ ช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปีแรก ซึ่งอยู่ในวัยอนุบาลเป็นช่วงที่เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ และรับประสบการณ์ใหม่ๆ ระบบประสาทและสมองกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และกำลังสร้างใยประสาทเชื่อมประสานกันระหว่างเซลล์สมอง ทำให้เกิดการเรียนรู้และส่งผ่านข้อมูล การเจริญเติบโตทางกายภาพของสมองในลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการเล่นที่มีคุณภาพ

ดังนั้นครูปฐมวัยจึงเป็นที่พึ่งรองจากพ่อแม่ และอาจสำคัญมากที่สุดในการช่วยเหลือส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคมแก่เด็ก เช่น การเห็นคุณค่าในตัวเอง เชื้อมั่นในตนเอง เป็นต้น ดังปรัชญาการศึกษาปฐมวัยที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, น.5) ที่ว่าการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐาน คุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 6 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เด็กวัยนี้เปรียบเสมือนไม้อ่อน หรือผ้าขาวที่เราเป็นผู้วาดหรือกำกับชีวิต ถ้าเราวาดภาพนั้นไปในทางที่ดีเขาก็จะเป็นผู้ที่มามีชีวิตที่สดใส ถ้าเผชิญชีวิตในภายภาคหน้า ในทางตรงกันข้ามเราอาจเป็นผู้ทำลายชีวิตหนึ่งที่ทำให้ประเทศเจริญได้ เด็กปฐมวัยจึงเป็นวัยที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกด้านให้รวดเร็วที่สุด หากได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักการจะส่งผลต่อบุคลิกภาพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นความฉลาดทางอารมณ์จึงนับว่าเป็นเรื่องจำเป็นต้องปลูกฝัง และฝึกฝนให้เกิดกับเด็กปฐมวัย ซึ่งครูปฐมวัยนับว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อเด็กเป็นอย่างมาก เพราะต้องมีพฤติกรรมโต้ตอบกับเด็กอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีอิทธิพลในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและพัฒนาการต่อตัวเด็ก ดังนั้นครูจึงจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมบางประการ ได้แก่ ต้องมีนิสัยรักเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส โอบอ้อมอารี ใจเย็น อดทน ขยัน กิริยาวาจาสุภาพ เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก สุขภาพดีและสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย เปรียบเสมือนพ่อแม่ของเด็กขณะที่อยู่ในโรงเรียน เป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เด็กในการถ่ายทอดเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆ เด็กที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัวถ้าได้รับความเข้าใจเห็นใจจากครูก็จะช่วยทดแทนสิ่งที่ขาดอยู่ได้ เมื่อเด็กจากบ้านมาโรงเรียนเด็กจะยึดถือครูแทนบิดามารดาหรือผู้ปกครองของตน การกระทำทุกอย่างของครูจะอยู่ในสายตาของเด็กและอาจถือเป็นแบบอย่างด้วย เพราะฉะนั้นครูจะต้องระมัดระวังอารมณ์ ท่าทาง คำพูด ตลอดจนการกระทำต่างๆ ของตนอยู่เสมอ ครูควรเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกลักษณะของตนเอง และการแสดงอารมณ์ให้เหมาะสม เนื่องจากครูเป็นผู้วางรากฐานชีวิตให้เด็กเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป หน้าที่ของครูในการพัฒนาเขาวนอารมณ์ ได้แก่ ช่วยเหลือให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความรู้สึก และอารมณ์ของตนเอง เข้าใจคำศัพท์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับอารมณ์ มีการแสดงออกที่เหมาะสม ฝึกฝนการให้อภัยการเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เป็นต้น การฝึกเขาวนอารมณ์เป็นเรื่องละเอียดอ่อนและเป็นเรื่องยาก ดังนั้นการเริ่มต้นที่ดีที่สุดครูจึงควรเรียนรู้จากการทำความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของบุคลิกลักษณะของตนเองก่อน โดยครูต้องทำในสิ่งที่ตนเองสอนได้ ต้องระมัดระวังคำพูดและอารมณ์ของตนเองและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบริหารจัดการกับอารมณ์ได้ ครูต้องเข้าใจว่าครูมีบทบาทสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน ความรู้สึกความคิดของ

ครูจะมีผลต่อผู้เรียนและสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ ด้วยเหตุผลและความสำคัญข้างต้น ประกอบกับยังไม่มีการศึกษาวิจัยเพื่อสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ของครูปฐมวัยในประเทศไทย ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเพื่อทราบถึงปัจจัยเชิงเหตุด้านความฉลาดทางอารมณ์ จิตลักษณะ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น และเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางส่งเสริมพัฒนาครูให้มีความฉลาดทางด้านอารมณ์ และเป็นต้นแบบที่ดีให้กับผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงเหตุด้านความฉลาดทางอารมณ์จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยเชิงเหตุด้านความฉลาดทางอารมณ์จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยโครงการนี้มุ่งศึกษาปัจจัยเชิงเหตุด้านความฉลาดทางอารมณ์จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independence Variable)

1.1 จิตลักษณะ ประกอบด้วย ความฉลาดทางอารมณ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน การมีความรู้และประสบการณ์ด้าน IT การใช้อำนาจในตน

1.2 สถานการณ์ ประกอบด้วย การรับรู้สิ่งอำนวยความสะดวก การมีตัวแบบที่ดี การได้รับประสบการณ์จากการอบรม

1.3 จิตลักษณะตามสถานการณ์ คือ ทักษะคิดต่อการพัฒนาเด็ก

2. ตัวแปรตาม (Dependence Variable)

ได้แก่ พฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยการสื่อสารอย่างเหมาะสม เทคนิคจากประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะการจูงใจและการเสริมแรง และการจัดกิจกรรมสนทนากา

สมมติฐานการวิจัย

1. ครูปฐมวัยที่มีจิตลักษณะ สถานการณ์และจิตลักษณะตามสถานการณ์ต่างกัันมีพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพต่างกัน
2. ตัวแปรกลุ่มจิตลักษณะ 4 ตัวแปร (ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมีความรู้และประสบการณ์ด้าน IT และการเชื่ออำนาจในตน) ตัวแปรกลุ่มสถานการณ์ 3 ตัวแปร (ได้แก่ การรับรู้สิ่งอำนวยความสะดวก การมีตัวแบบที่ดี และการได้รับประสบการณ์จากการอบรมฯ) และตัวแปรกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ 1 ตัวแปร (ได้แก่ ทศนคติต่อการพัฒนาเด็ก) สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพในด้านรวมมากกว่าตัวแปรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

1. ปัจจัยเชิงเหตุ หมายถึง ตัวแปรอิสระต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของครูในการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานและปัจจัยส่วนบุคคล
2. จิตลักษณะ หมายถึง ลักษณะที่สะสมมาในตัวบุคคลตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นลักษณะค่อนข้างคงที่ ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสถานการณ์ปัจจุบัน ประกอบด้วยความฉลาดทางอารมณ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน การมีความรู้และประสบการณ์ด้าน IT และการเชื่ออำนาจในตน
3. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ของตนเอง ในการระบุประเมิน และการควบคุมอารมณ์ของตนเองของผู้อื่นหรือของกลุ่ม ความสามารถด้านการควบคุมอารมณ์ที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์อย่างมีความสุข
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรมที่จะประสพสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศ (Standard of Excellence) ที่ตนตั้งไว้
5. การมีความรู้และประสบการณ์ด้าน IT หมายถึง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาสู่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้คุ้นเคยและรับรู้ว่าเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งเช่นเดียวกับเครื่องมืออื่นๆ ที่สามารถทำความรู้จัก เข้าใจ และใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย
6. การเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความคิดของบุคคลที่เชื่อว่าความสำเร็จความล้มเหลวเป็นผลมาจากความสามารถและการกระทำของตน และเป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำสิ่งที่ตนรับผิดชอบให้สัมฤทธิ์ผล มีความเชื่อมั่นในตนเอง กระตือรือร้นต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและพยายามปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าของทักษะและความพยายามของตนเอง ใช้กระบวนการแก้ปัญหา มีความเชื่อมั่นในเหตุผล ตั้งใจศึกษาหาความรู้และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น
7. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่ หรือสภาพที่กำลังเป็นไปที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

8. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ปฏิสนธิถึง 6 ปีบริบูรณ์ การอบรมและเลี้ยงดูแก่เด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเด็กวัยนี้ต้องการการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้าน จากบิดา มารดา คนรอบข้างและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่เป็นรากฐานของ บุคลิกภาพ อุนิสัย และการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ สมองสติปัญญา ความสามารถโดยเป็นเด็กที่ศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเชิงเหตุด้านความฉลาดทางอารมณ์ จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่มีการเปิดสอนในระดับปฐมวัยให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาของเด็กปฐมวัยในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ

2. นำผลการวิจัยไปเสนอผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผน กำหนดนโยบายในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมให้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นมีระดับความฉลาดทางอารมณ์ จิตลักษณะ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

3. นำแนวทางและประโยชน์ของพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ไปสู่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้พึงตระหนักถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยของครูผู้ดูแลเด็กเล็ก